"OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA YAŞAMAK" ÜZERİNE

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Halkbilimi, Folklor, Gelenek, Modernlik, Ramazanlar, Külhanbeyleri, Selanik.

François GEORGEON/ Paul DUMONT, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaşamak,** İletişim Yayınları, İstanbul 2000, 425 s.

Ar. Gör. İbrahim TÜZER

Kırıkkale Üniv. Fen-Edb. Fak. Türk Dili ve Edb. Böl.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, 18. ve 20. yüzyıllar arasındaki cemaatler arası ilişkileri ve toplumsallık biçimlerini inceleyen, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaşamak" isimli kitap, İletişim Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Modern Türkiye ve Osmanlı Tarihçileri, François Gergean ve Paul Dumont tarafından Fransızca olarak derlenen eserde, üç bölüm halinde toplam 13 makaleye yer verilmiştir. 425 sayfadan oluşan kitap, Türkçeye Maide Selen tarafından çevrilmiştir. Araştırmacıların çalışmalarını kaleme alırken müracaat etmiş oldukları kaynaklardan da anlaşılacağı üzere, kitaba dahil edilmiş olan makaleler, ciddi bir araştırmanın ürünü olarak gözükmektedir. Eserde yer alan bazı makalelerin bir diğer önemli özelliği de, Halkbilimi ve Folklor sahasında çalışan araştırmacılara kaynaklık edecek nitelikte olmasıdır.

Beş makalenin yer aldığı **"Gelenekle Modernlik Arasında"** ismini taşıyan Birinci Bölümde araştırmacılar, sınırları üç kıtaya taşan bir toprak bütünlüğü içerisinde dilleri, dinleri ve kökenleri farklı, bir arada yaşayan insanların sergilemiş oldukları "Toplumsallık Biçimleri"ni irdelemeye çalışmışlardır. Bu bölümdeki, François Georgean tarafından kaleme alınmış *"İmparatorluktan Cumhuriyete İstanbul'da Ramazan"* isimli makale, tüm yıl boyunca toplumsallık adına kayda değer pek bir şey göstermeyen bir toplumun, Ramazanla birlikte nasıl canlandığını anlatmaktadır. Georgean makalesinde, İstanbul'da yaşanan ramazanların ve bayramların kendine has yemekleriyle, eğlenceleriyle, ibadetleriyle, gelenek ve görenekleriyle toplumun değişik katmanlarını bir araya getirdiğini kaydeder. Gayrimüslimlerin oruç ayındaki durumları da, yazar tarafından makalede etraflı bir şekilde okuyucuya sunulmuştur.

Birinci Bölümde yer alan bir diğer makale de *"Geçen Yüzyılda İstanbul'da Kabadayılar ve Külhanbeyleri"* adı altında, Server Tanilli tarafından kaleme alınmıştır. Tanilli makalesinde, külhanbeylerinin günümüzde bilinen manası dışında *"...lonca düzeninde bir dilenci topluluğu"*[1] olduklarını, bunun yanında ikinci bir görevlerinin, "çamur süpürmek" olduğunu belirtir ve gerçek külhanbeylerinin tarihe karıştığını kaydeder. Eserin Birinci Bölümünde, Selânik'le ilgili iki makale vardır. *"XIX. Yüzyıl Sonunda Selânik'te Kentlik Bilinci ve Belediyeye İlgi"* ve *"Yüzyıl Dönemecinde Selânik'te Seçkin Sporları ve Sporcu Seçkinler"* ismini taşıyan bu makalelerden, İmparatorluğun bu coğrafyasındaki toplumsallık biçimleri hakkında, detaylı bilgiler öğrenmek mümkündür. Örneğin, *"1895-1902 yılları arasında, Selânik'te en az dört spor derneği kurulur: White Star Cyling Club (1896'dan önce), Tenis and Croguet Club (1898), Omilos Filomuson (1899) ve Union Sportive (1902)"*[2]

Dört makalenin yer aldığı kitabın İkinci Bölüm'ü, **"Aileden İlişki Ağlarına"** ismini taşımaktadır. Bu bölümün ilk makalesinde, İzmir'de yaşayan Yahudi bir ailenin Ermeni, Rum ve Müslümanlarla olan ilişkileri anlatılır. Henri Nahum tarafından kaleme alınan ve "*1900'e Doğru İzmir'de Bir Yahudi Ailesinin Portresi"* ismini taşıyan bu makale, çok cemaatli Osmanlı İmparatorluğu içerisinde dini inanç ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bir Yahudi ailesinin yaşantısını, detaylı olarak incelediği için önemlidir. Bu bölümün diğer bir makalesi, *İzmir'de Avrupalı*

---

[1] Server Tanilli, "Geçen Yüzyılda İstanbul'da Kabadayılar ve Külhanbeyleri", A.g.k., s.141

[2] Meropi Anastassiadou, "Yüzyıl Dönemcinde Selânik'te Seçkin Sporları ve Sporcu Seçkinler, A.g.k., s. 176

Koloniler ve Etnik-Dinî Cemaatler, Birlikte Var olma ve Toplumsallık Ağları (XVIII. yüzyıl sonu-XIX. yüzyıl ortası) ismini taşır. İzmir çevresinde toplanmış olan dinî cemaatlerin, birbirleriyle olan sosyal ilişkilerinin konu edildiği bu makalede, İmparatorluğun bünyesinde barınan farklı kültürlerin oluşturmuş oldukları mozaikten bir kesit sunulmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunda Ermeni Gençlerinin Oyunları" adlı çalışma, Halkbilimi ve Folklor araştırmacılarını yakından ilgilendirdiğine inandığımız bir saha üzerine derinlemesine bilgiler içermektedir. Daha çok Mardin, Van ve çevresinde yaşamış olan Ermeni gençler tarafından oynanan oyunların konu edildiği bu makalede yazar, cevabı ancak yeni araştırmalarla bulunabilecek bir de soru yöneltmektedir: *"Türk, Kürt, Ermeni, Yahudi ve Rum çocukları birlikte oynarlar mıydı? Cevap olumluysa, nerede oynarlardı? Nasıl oynarlardı?"*[3]

Bu bölümün son makalesi ise, misyonerlik faaliyetleri ve özellikle Ermeni, Kürt ve Rum tehciriyle ilgilidir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren faaliyetlerini, İmparatorluğun ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin her alanında iyice hissettiren misyonerlerin hatıralarından hareketle kaleme alınan "*Bir Misyoner Hastanesinin Çevresindeki Küçük Dünya: Urfa, 1897-1922"* adlı bu makale, Josephine Zürcher adında bir misyonerin Urfa'da kurmuş olduğu hastane çevresinde "birlikte yaşama" adı altında yürüttüğü misyonerlik faaliyetlerini anlatır.

Kitabın son bölümü ise dört makalenin yer aldığı, **"İletişimden Yüz Yüze İlişkiler"** adlı bölümdür. *"XIX. Yüzyılda Osmanlı Balkanlarında Türkçe Konuşmak"* isimli makale, çok uluslu ve çok dilli bir İmparatorluk olan Osmanlı'da yaşayan farklı toplumların, birbirleriyle olan iletişimlerinde Türkçeyi nasıl kullandıklarını konu edinir. *"XIX. yüzyılda Balkan Osmanlıları'nda Türk dilinin yeri ve rolü, çok çeşitli gruplar arasında dilsel iletişimin yayılmasını sağlar."*[4] Kitabın zevkle okunan bir başka makalesi de *"Konuşma"* ismini taşımaktadır. Johann Strauss'un, titiz bir araştırma neticesinde ortaya koyduğu anlaşılan bu makalede, Türklerin konuşma ve sohbet zevki anlatılmaya çalışılmış, İmparatorlukta yaşayan diğer toplumlardan insanların, Türklerle olan sohbetlerinden de örnekler verilmiştir.

Her tür etnik ve dinî cemaate mensup olan insanların, farklı toplumlara bağlı fertlerin uğrak yeri olan "hanlar" ve çevresinde gelişen toplumsal hareketlilik de, *"Hanlar yada Osmanlı Kentinde Yabancı"* isimli makalede anlatılmaya çalışılmıştır. Eserin bu son bölümünün son makalesi ise, *"Başkasının Mekanına Gitmek: Yunan Toplumunda Ziyaret"* adlı makaledir. Bu çalışmada, Atina çevresinde, Yunan toplumunun birbirlerine gerçekleştirmiş oldukları ev ve iş yeri ziyaretleri, bu ziyaretlerde ikram edilen yiyecekler ve kutsal mekanlara yapılan ziyaretler anlatılmaktadır.

İletişim Yayınevinin, İstanbul Kağıthane'nin görüntülendiği bir fotoğrafı kapak yaparak yayın dünyasına armağan ettiği bu eser, içerdiği makaleler itibariyle kıymetli bir derlemedir. Aynı zamanda kitaptaki incelemeler, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamış farklı toplumların, değişik etnik ve dinî cemaate mensup insanların, birbirleriyle olan ilişkilerini gün yüzüne çıkarma gayretinde olan başka çalışmalara da kaynaklık edecektir.

---

[3] Anahide Ter Minassian, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Gençlerinin Oyunları", A.g.k., s. 256

[4] François Georgean, Sunuş, A.g.k., s. 12